

Post Books App

แอปใหม่สำหรับหนอนหนังสือสุดชิป อ่านง่ายได้ทุกที่ทุกเวลา
ดาวน์โหลดได้แล้ววันนี้ทั้งทาง App Store และ Play Store

บุคคล องค์กร หรือหน่วยงานใด ต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้จำนวนมากในราคาพิเศษ
สั่งซื้อโดยตรงได้ที่สำนักพิมพ์โพสท์บุ๊กส์

๑๓๖ ถนน ๓ รัชมนอง เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทร. ๐-๒๖๑๖-๔๐๐๐ ต่อ ๔๖๑๕, ๔๖๒๓ อีเมล : postbooks@bangkokpost.co.th

หรือสั่งซื้อผ่านเว็บไซต์ <http://www.postbooksonline.com>

วิเคราะห์วาทะกรรม
นิตีศาสตร์
แนวพุทธ

โสต สุตานันท์ เขียน

วิเคราะห์วาทะธรรม : นิติศาสตร์แนวพุทธ โสธ สุตานันท์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 978-974-228-203-5

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : โฟสต์บุ๊กส์, ตุลาคม ๒๕๕๗

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

โสธ สุตานันท์.

วิเคราะห์วาทะธรรม : นิติศาสตร์แนวพุทธ.-กรุงเทพฯ : โฟสต์, ๒๕๕๗.

๒๙๖ หน้า.

๑. ความคิดและการคิด-แง่ศาสนา-พุทธศาสนา. I. ชื่อเรื่อง.

๑๕๓.๔๒

ISBN 978-974-228-203-5

ราคา ๒๔๐ บาท

บรรณาธิการบริหาร : ภาณี ลอยเกตุ

ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร : จันทพร รักท่วม

บรรณาธิการพิเศษ : ชนรรุญพร ศฤงคารนนท์

พิสูจน์อักษร : ต้องครรลอง บรรณสรณ์

ออกแบบปก : ธนุเทพ

รูปเล่ม : วนิดา สังขะมณี

ผู้จัดการธุรกิจสำนักพิมพ์ : สุพร พรฤกษ์งาม

ฝ่ายจัดการธุรกิจสำนักพิมพ์และการตลาด : สิทธิชัย อิงคุณานนท์, พรพิมล วงอินทร์,

กฤษณี เตชะวิศิษฐ์พงษ์, สงกรานต์ พลุธาสดิษฐ์

จัดพิมพ์โดย

บริษัท โฟสต์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

๑๓๖ ถนน รัชดาภิเษก เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ <http://www.postbooksonline.com>

แยกสีและพิมพ์ที่

แผนกงานพิมพ์พาณิชย์

บริษัท โฟสต์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

๑๓๖ ถนน รัชดาภิเษก เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๑๖-๕๐๐๐ ต่อ 3133

จัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อมรินทร์บุ๊ค เซ็นเตอร์ จำกัด

๑๐๘ หมู่ ๒ ถนนบางกรวย-จตุรพักตรพิมาน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๓๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๒๓-๙๙๙๙ โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๙๕๖๑-๓ Homepage : <http://www.naiin.com>

สงวนลิขสิทธิ์โดย บริษัท โฟสต์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	๗
คำนิยม โดย ศ. นพ.ประเวศ วะสี	๙
คำนิยม โดย อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์	๑๒
คำนำผู้เขียน	๑๔
๑ กฎธรรมชาติ-กฎหมาย	๑๙
๒ ท่าทีต่อกฎหมายของมนุษย์	๓๒
๓ การชู้กรรมของศาล	๔๔
๔ วิธีคิดกระบวนการ	๕๕
๕ การเมืองใหม่	๖๖
๖ กฎหมายกับความยุติธรรม	๗๔
๗ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๘๖
๘ ความหมายของคำว่าประชาธิปไตย	๙๕
๙ การจัดการความขัดแย้งในสังคม	๑๐๕
๑๐ ที่มาของฝ่ายบริหาร	๑๑๕
๑๑ ที่มาของฝ่ายนิติบัญญัติ	๑๒๘
๑๒ ที่มาของฝ่ายตุลาการ	๑๓๘

๑๓	ตุลาการภิวัฒน์	๑๕๑
๑๔	พจนานุกรมรัฐธรรมนูญ	๑๖๒
๑๕	เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและสังคมโดยส่วนรวม	๑๗๔
๑๖	ปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชา	๑๘๕
๑๗	ธรรมาธิปไตย	๑๙๕
๑๘	การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม	๒๐๖
๑๙	นิติธรรม(ชาติ) : นิติราษฎร์แถลง	๒๑๘
๒๐	วิธีคิดแบบพุทธศาสนากับปัญหาการแก้รัฐธรรมนูญ	๒๔๗
๒๑	รัฐธรรมนูญชีวิต	๒๕๘
๒๒	ปฏิรูปประเทศไทยตามแนวทางวิถิพุทธ	๒๗๙
	<i>บรรณานุกรม</i>	๒๙๐

คำนำสำนักพิมพ์

วิธีคิดแนวพุทธนั้น เป็นวิธีคิดที่อยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน ทว่าเมื่อกาลเวลาผ่านไป เราได้รับระบบ ตลอดจนแนวคิดหลายต่อหลายประการมาจากต่างประเทศ เป็นเหตุให้หลงลืมระบบและแนวคิดแบบดั้งเดิมของตนไป

หนังสือ *นิติศาสตร์แนวพุทธ* เล่มนี้ เป็นการนำวิธีคิดแนวพุทธกลับมาพิจารณาระบบหนึ่งที่มีอยู่ในระบบสังคมปัจจุบัน คือระบบกระบวนการยุติธรรมและกฎหมาย ระบบคิดแบบพุทธนั้นมองว่าทุกสิ่งย่อมไม่คงอยู่เป็นตัวตน มีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีความไม่เที่ยงแท้เป็นธรรมดา เมื่อมองเช่นนี้ ก็จะลดความหลงตน เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัวลง และมีความเมตตากรุณามากขึ้น มองว่าผู้อื่นเป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตาย ล้วนคงอยู่ในความไม่เที่ยงนี้เช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น วิธีคิดแนวพุทธยังมองว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนได้ คนเรามีได้ทำชั่วร้าย เพราะมีความเลวทรามในกมลสันดาน หาก

แต่เป็นเพราะความไม่รู้ (อวิชชา) ซึ่งเมื่อเข้าใจแล้ว ย่อมพัฒนาจิตใจต่อไป

ด้วยเหตุดังกล่าวมา นิติศาสตร์แนวพุทธ เล่มนี้ นอกจากเป็นหนังสือที่มองกฎหมายด้วยสายตาใหม่แล้ว จึงเป็นหนังสือที่เรียกร้องให้เรามีเมตตา เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มองว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของโลก และทุกสรรพสิ่งล้วนเป็นเพื่อนของเรา ดังนั้นจึงเป็นหนังสือที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมในปัจจุบัน

โพสต์บุ๊กส์

คำนิยม

วิธีคิดที่ดำรงอยู่ทำให้โลกวิกฤต

วิธีคิดทางพุทธกับวิธีคิดในโลกตะวันตกไม่เหมือนกัน

ไอน์สไตน์เคยกล่าวว่า “ถ้ามนุษยชาติจะอยู่รอดได้ ต้องมีวิธีคิดใหม่โดยสิ้นเชิง”

คนตะวันตกนั้นคิดแบบตายตัว เมื่อตายตัวก็แยกส่วนและสุดโต่ง การคิดและทำแบบแยกส่วนนำไปสู่การเสียดุลยภาพ ความขัดแย้ง และความรุนแรง เนื่องจากชาวยุโรปได้ใช้อำนาจเข้าแย่งชิงทรัพยากรของผู้คนหมดทั่วโลกและครอบงำวิธีคิด คนทั้งโลก รวมทั้งคนไทยด้วย ก็คิดแบบตายตัว แยกส่วนและสุดโต่ง อันขัดกับหลักธรรมชาติ

วิธีคิดตามแนวพุทธธรรมนั้นอาศัยหลักธรรมชาติ ธรรมชาติ ล้วนเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) เป็นกระแสของเหตุปัจจัยที่หนุนเนื่อง (อิทัปปัจจยตา) ไม่แยกส่วนเป็นเอกเทศ มนุษย์เพราะความไม่รู้ (อวิชชา) จึงไม่เข้าใจความจริงตามธรรมชาติ ยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความขัดแย้ง (ทุกขตา) อยู่ทั่วไป ทั้งภายในตนเอง

และกับภายนอก มนุษย์จึงจำเป็นต้องฝึกฝนตัวเองจนเข้าใจธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ จนสามารถพัฒนาชีวิตและการอยู่ร่วมกัน เกิดศานติสุขได้

ผู้อ่านพระไตรปิฎกมักเอาแต่เนื้อหาในพระไตรปิฎกมาพูดกัน แต่ไม่เอา **วิธีคิดตามแนวพุทธธรรม** มาพิจารณา

ผมจึงรู้สึกดีใจที่ท่านผู้พิพากษาโต สุตานันท์ ได้นำวิธีคิดตามแนวพุทธธรรมขึ้นมาวิเคราะห์กฎหมายที่เรียกว่า **“นิติศาสตร์แนวพุทธ”** ที่ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ได้นำร่องไว้เป็นอย่างดี กฎหมายเป็นเรื่องใหญ่โตคับบ้านคับเมือง รวมไปถึงด้วยสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์ จึงมีอำนาจมากมีผลมาก ถ้ากฎหมายและการใช้กฎหมายไม่สอดคล้องกับหลักธรรมตามธรรมชาติ จักมีผลกระทบอย่างมหาศาล แต่ระบบกฎหมายก็เป็นระบบที่ซับซ้อนยากต่อความเข้าใจของคนทั่วไป ในสังคมมีระบบที่ซับซ้อนเป็นอันมากที่สาธารณะไม่เข้าใจ เมื่อไม่เข้าใจก็ไม่สามารถมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนไปสู่ความถูกต้องได้ การที่สาธารณะไม่สามารถมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนระบบไปสู่ความถูกต้องได้ทำให้บ้านเมืองขัดข้อง ติดขัด ขัดแย้ง และรุนแรง

ท่านผู้พิพากษาโต สุตานันท์ ในฐานะผู้ใช้กฎหมายได้พยายามคลี่คลายความซับซ้อนของแง่มุมต่างๆ ของกฎหมาย ด้วยวิธีคิดตามแนวพุทธธรรม เพื่อให้สาธารณะเข้าใจได้ง่าย จะได้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนให้เกิดความถูกต้อง จึงมีความสำคัญยิ่งนัก

โลกตะวันตกได้ใช้หลักคิดตาม **“วิทยาศาสตร์เก่า”** อยู่หลายร้อยปี วิทยาศาสตร์เก่าคือการคิดแบบตายตัวแยกส่วนดังกล่าวแล้ว เพิ่งประมาณ ๑๐๐ ปีนี้เอง เริ่มจากไอน์สไตน์ค้นพบทฤษฎีสัมพัทธภาพที่เกิด **“วิทยาศาสตร์ใหม่”** ซึ่งก็ยังไม่ได้เข้าไปสู่ความเข้าใจของคน

ทั่วไป วิทยาศาสตร์ใหม่ค้นพบว่าธรรมชาติไม่ได้ตายตัว (อนิจจัง) ไม่ได้แยกส่วน แต่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นแนวเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบเมื่อกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว

ระบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย การเมือง การจัดการ ที่คิดขึ้นในโลกตะวันตก ล้วนมีฐานอยู่ในวิทยาศาสตร์เก่า แต่ก็เริ่มมีผู้เสนอระบบต่างๆ ตามหลักวิทยาศาสตร์ใหม่

ในขณะที่อารยธรรมปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่บนฐานวิทยาศาสตร์เก่า กำลังล่มสลาย ควรที่คนไทยจะพากันสนใจวิธีคิดตามแนวพุทธธรรม ซึ่งนำหน้าวิทยาศาสตร์ใหม่กว่า ๒,๕๐๐ ปี มีรายละเอียดที่ผ่านการตรวจสอบด้วยการปฏิบัติและเกิดผลดี (ปฏิเวธ) มานานและยั่งยืนงต่อการพิสูจน์ พร้อมด้วยหลักจริยธรรมอันวิเศษมหัศจรรย์ที่ยกระดับความเป็นมนุษย์ให้สูงส่งได้อย่างเหลือเชื่อ

ผมขอขอบคุณท่านผู้พิพากษาไสต สุตานันท์ ที่นำร่องใช้วิธีคิดแบบพุทธเข้ามาวิเคราะห์ระบบกฎหมาย ซึ่งรวมถึงระบบการเมืองด้วยพร้อมทั้งขอเสนอแนะ ผมอยากเห็นคนไทยนำวิธีคิดแบบพุทธมาวิเคราะห์ระบบต่างๆ กันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบการศึกษา ระบบการสื่อสาร ระบบการแก้ความขัดแย้ง หรือระบบอะไรอื่น จึงหวังว่า **“วิเคราะห์วาทะธรรมนิติศาสตร์แนวพุทธ”** โดยท่านผู้พิพากษาไสต สุตานันท์ เล่มนี้ จะได้รับการอ่านอย่างกว้างขวาง และก่อความบันดาลใจให้เพื่อนคนไทยได้สนใจนำสิ่งที่มีค่าที่สุดของเรา คือวิธีคิดแนวพุทธ ไปใช้เพื่อจัดการกับชีวิตและการอยู่ร่วมกัน เพื่อออกจากวิกฤตการณ์ทางอารยธรรมไปสู่สังคมสันติสุข ชั่วกาลนาน

ประเวศ วะสี

คำนิยม

ผมได้อ่านหนังสือ **“วิเคราะห์วาทะกรรม นิติศาสตร์แนวพุทธ”** ของผู้เขียนแล้วด้วยความยินดี ผู้เขียนใช้ภาษาต่างๆ ช่วยให้เห็นคิดอันเป็นประโยชน์ ดีใจที่ผู้พิพากษามีเวลาเขียนบทความที่ช่วยแบ่งปันปันส่วนความคิดเห็นแก่มหาชน โดยที่หนังสือเล่มนี้เป็นการรวมบทความ ไม่ใช่ตำราในทางวิชาการ ผมเห็นว่าเหมาะแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ โดยหวังว่าผู้เขียนคงมีเวลาคิดค้นและเรียบเรียงหนังสือที่เป็นวิชาการให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

การที่ผู้เขียนอาศัยความคิดของท่านเจ้าคุณประยุทธ์เป็นแนวทางนั้น นับว่าเดินถูกทาง แต่คงต้องอ่านหนังสือ **พุทธธรรม** ของท่านโดยละเอียด เพื่อเข้าใจแนวพุทธที่มีบริบทอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งกว่าในกรอบของนิติศาสตร์เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีหนังสือภาษาอังกฤษที่ผมขอแนะนำ คือ *Justice: What's The Right Thing to Do* by Michael J. Sandel (Farrar et al) N.Y. 2009 ซึ่งเป็นหนังสือง่ายๆ

ที่ให้ข้อคิดอันควรแก่ผู้ซึ่งแสวงหาความยุติธรรม ชัยบัพขึ้นไป ผมขอ
เสนอเรื่อง *The Idea of Justice by Amartya Sen (Allen Lane 2009)*
ซึ่งพูดถึงความยุติธรรมทั้งในแง่ของตะวันออกและตะวันตก ดังเขาเอา
คำว่า **นิติ** กับ **นยะ** มาวินิจฉัยได้อย่างน่ารับฟัง โดยที่ทางอังกฤษ
เองก็มีประเด็นในเรื่อง Law และ Equity อย่างน่าสนใจยิ่ง

เกี่ยวกับเรื่อง “**รัฐธรรมนูญชีวิต**” นั้น มีงานเขียนน่าสนใจของ
ท่านภิกขุปัญฺฑิตที่ชื่อว่า *ธรรมบัญญัติชีวิต* หากผู้ใดสนใจน่าจะลองหา
อ่านดู และกรณีที่เขียนถึงเรื่องเกี่ยวกับ “**ที่มาของฝ่ายตุลาการ**” นั้น
ผมเสนอว่า การศึกษาสำหรับเยาวชนนั้นสำคัญ ต้องเตรียมให้คน
หนุ่มสาวรักความยุติธรรมแต่ต้นๆ หาไม่นักกฎหมายจะพากันเป็น
“**เนติบริกร**” และชัยบัพตัวสูงส่งขึ้นไปในทางราชการ (อัยการ ศาล)
หรือในทางอัครฐาน (ทนาย ตำรวจ) ก็จักพากันหลงตัวเองอย่างไม่
เข้าใจยอมให้อคติครอบงำทั้งทางความรัก (ฉันทา) ความชัง (โทสา)
ความกลัว (ภยา) และความหลง (โมหา) อย่างยากที่จะหาสาระแห่ง
ความยุติธรรมได้ และยุติธรรมในแง่พุทธนั้นต่างจากฝรั่งที่มีต้นตอ
มาจากยูดาเยน คริสเตียน และกรีก โดยที่ทางฝ่ายพุทธถือว่าความ
ยุติธรรมต้องประกอบไปด้วย “**ปัญญากับกรุณา**” เสมอไป ถ้าผู้เขียน
จับประเด็นนี้ได้ อาจนำไปเขียนเป็นตำราว่าด้วยความยุติธรรมตาม
แนวทางของพุทธศาสนาก็ยังได้

ท้ายที่สุดนี้ ผมขอเป็นกำลังใจให้กับผู้เขียน ที่กล่าวมาจะนับว่า
เป็นคำนิยามหรือคำติชมก็สุดแท้

สุลักษณ์ ศิวรักษ์

คำนำผู้เขียน

จุดเริ่มต้นที่เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนสนใจแนวคิดที่เรียกว่า “**นิติศาสตร์แนวพุทธ**” ก็เนื่องมาจากปาฐกถาพิเศษของท่านเจ้าคุณ พระพรหมคุณาภรณ์หรือพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ซึ่งเคยแสดงไว้ เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๓๙ ณ สำนักงานอัยการสูงสุด และต่อมา มีผู้เรียบเรียงนำออกเผยแพร่สู่สาธารณชนในหลายที่หลายแห่ง

ผู้เขียนอ่านแล้วรู้สึกประทับใจมาก จึงทดลองนำหลักการแนวคิดในเรื่องดังกล่าวไปปรับวิเคราะห์กับปัญหาหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งก็ปรากฏว่ายิ่งทำให้ผู้เขียนรู้สึกทึ่งและอัศจรรย์ใจ เป็นอย่างยิ่งกับปรัชญาแนวคิดของศาสนาพุทธเรา

แม้จะเป็นเพียงแค่การเริ่มต้นของการศึกษาเรียนรู้ แต่ผู้เขียนก็รู้สึกมั่นใจโดยไม่มีข้อสงสัยใดๆ เลยว่า หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น สามารถนำไปปรับใช้สำหรับเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว ครอบครัว ชุมชน หรือแม้

กระทั่งปัญหาในระดับประเทศหรือของโลก

หนังสือเล่มนี้เป็นการพยายามนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้ในทางปฏิบัติที่เป็นจริง โดยมุ่งเน้นพิจารณาในมิติแง่มุมมองทางด้านกฎหมาย เนื้อหาสาระส่วนใหญ่เป็นบทความของผู้เขียนที่เคยส่งไปลงพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ *มติชนรายวัน* และได้แก้ไขปรับปรุงใหม่ในบางส่วน รวมทั้งจัดให้มีเชิงอรรถอ้างอิงอย่างชัดเจนเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แต่บางเรื่องก็ยังไม่เคยลงตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหน

ผู้เขียนคงมีบ้างอาจสรุปยืนยันว่า เนื้อหาสาระในส่วนที่เป็นความคิดความเห็นของผู้เขียนเป็นสิ่งที่ถูกต้องสมบูรณ์สูงสุด จุดประสงค์หลักสำคัญในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ก็เพื่อเป็นการเสาะแสวงหาปัญญาและฝึกฝนพัฒนาจิตของตัวผู้เขียนเอง และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้คนในสังคม เพราะในทางพระพุทธศาสนา มองว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ มีสมอง มีสติปัญญา และมีจิตเป็นประภัสสรสามารถฝึกฝนเรียนรู้และพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีงามได้ และธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันจึงจะอยู่รอด อีกทั้งการพัฒนามนุษย์นั้นก็ต้องอาศัยมนุษย์ด้วยกัน ดังที่ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์กล่าวไว้ในหนังสือ *พุทธธรรม* ว่า ในการที่จะมี **สัมมาทิฐิ** (ความเห็นถูกต้องตามธรรมหรือความเป็นจริง) ซึ่งเป็นองค์แรกของมรรคแปดนั้น นอกจากจะต้องมีองค์ประกอบภายใน คือ **โยนิโสมนสิการ** (รู้จักคิดอย่างถูกต้อง) แล้ว ยังต้องมีองค์ประกอบภายนอก คือ **ปรโตโฆสะ** (กัลยาณมิตรทางธรรม) ที่ดีด้วย

อนึ่ง ในตอนท้ายของเนื้อหาแต่ละบท ผู้เขียนได้นำคำกล่าวหรือแง่คิดมุมมองของปราชญ์เมธีบางท่านทั้งที่เป็นคนไทยและต่างประเทศมาลงไว้ โดยมีจุดประสงค์หลักสำคัญ คือ เพื่อเปรียบเทียบ

ให้เห็นว่าความคิดความเห็นของท่านทั้งหลายเหล่านั้น มีความเหมือน
ความแตกต่าง หรือความสอดคล้องต้องกันกับหลักธรรมคำสอนของ
พระพุทธเจ้าหรือไม่ อย่างไร

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะมีส่วนช่วยจุดประกายความ
คิดให้กับผู้คนในสังคมโดยเฉพาะนักกฎหมาย ในการที่จะหันมาให้
ความสนใจกับของดีมีคุณค่าใกล้ตัว ด้วยการนำเอาแนวทางคำสอน
แห่งพระพุทธศาสนาไปปรับใช้เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆ
ให้กับสังคมส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรมและกว้างขวางต่อไป

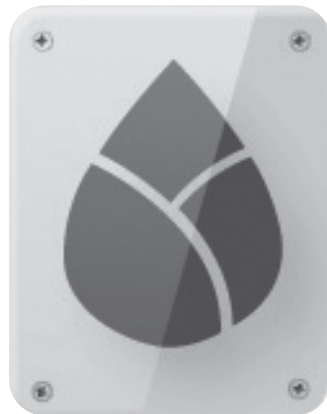
โสต สุตฉานันท์

วิเคราะห์ทิวาทะธรรม

นิติศาสตร์

รวมพุทธ

๑

กฎธรรมชาติ—กฎมนุษย์

กฎธรรมชาติ

พระพุทธศาสนาสอนหลักความจริงว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เป็นวัตถุหรือเป็นเรื่องจิตใจ ไม่ว่าชีวิตหรือโลกที่แวดล้อมอยู่ก็ตาม ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย เป็นเรื่องของปัจจัยสัมพันธ์ ธรรมดาที่เรามองด้วยสายตาของมนุษย์เรียกว่า “กฎธรรมชาติ” เรียกในภาษาบาลีว่า “นิยาม” แปลว่า กำหนดอันแน่นอน ทำนองหรือแนวทางที่แน่นอน หรือความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอน เพราะปรากฏให้เห็นว่า เมื่อมีเหตุปัจจัยอย่างนั้นๆ แล้ว ก็จะมีความเป็นไปอย่างนั้นๆแน่นอน

กฎธรรมชาติหรือนิยามนั้น แม้จะมีลักษณะทั่วไปอย่างเดียวกันทั้งหมด คือ ความเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย แต่ก็อาจแยก

ประเภทออกไปได้ตามลักษณะอาการจำเพาะที่เป็นแนวทางหรือเป็นแบบหนึ่งๆ ของความสัมพันธ์ อันจะช่วยกำหนดศึกษาได้ง่ายขึ้น เมื่อว่าตามสายความคิดของพระพุทธศาสนา พระอรรถกถาจารย์แสดงกฎธรรมชาติไว้ ๕ อย่าง คือ

๑. **อุตุนิยาม** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ โดยเฉพาะความเป็นไปของธรรมชาติแวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ เช่น เรื่องลมฟ้าอากาศ ฤดูกาล ฝนตกฟ้าร้อง การที่ดอกบัวบาน กลางวันหุบกลางคืน การที่ดินน้ำปยุช่วยให้ต้นไม้งาม การที่คนไอหรือจาม การที่สิ่งทั้งหลายผุพังเน่าเปื่อย เป็นต้น แนวความคิดของท่านมุ่งเอาความผันแปรที่เนื่องด้วยความร้อนหรืออุณหภูมิจาก

๒. **พีชนิยาม** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ หรือที่เรียกกันว่า พันธุกรรม เช่น หลักความจริงที่ว่าพืชเช่นใดก็ให้ผลเช่นนั้น พืชมะม่วงก็ออกผลเป็นมะม่วง เป็นต้น

๓. **จิตตนิยาม** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น เมื่ออารมณ์ (สิ่งเร้า) กระทบประสาทจะมีการรับรู้เกิดขึ้น จิตจะทำงานอย่างไร คือ มีการไหวแห่งภวังคจิต ภวังคจิตขาดตอน แล้วมีอาวัชชนะ แล้วมีการเห็น การได้ยิน ฯลฯ มีสัมปฏิจฉันนะ สันตிரณะ ฯลฯ หรือเมื่อจิตที่มีคุณสมบัติอย่างนี้เกิดขึ้นจะมีเจตสิกอะไรบ้าง ประกอบได้หรือประกอบไม่ได้ เป็นต้น

๔. **กรรมนิยาม** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการก่อการกระทำและการให้ผลของการกระทำ หรือพูดให้จำเพาะลงไปอีกกว่า กระบวนการแห่งเจตจำนงหรือความคิดปรุงแต่ง

สร้างสรรค์ต่างๆ พร้อมทั้งผลที่สืบเนื่องออกไปอันสอดคล้องสมกัน เช่น ทำกรรมดีมีผลดี ทำกรรมชั่วมีผลชั่ว เป็นต้น

๕. **ธรรมนิยาม** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างที่เราเรียกกันว่าความเป็นไปตามธรรมดา เช่นว่าสิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา คนย่อมมีความเกิดแก่เจ็บตายเป็นธรรมดา ธรรมดาของมนุษย์คนนี้มีอายุขัยประมาณร้อยปี ไม่ว่าจะพระพุทธเจ้าจะอุบัติหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นธรรมดาของสิ่งทั้งหลายที่เป็นสภาพไม่เที่ยง ถูกปัจจัยบีบคั้น และไม่ใช่อัตตา ดังนี้ เป็นต้น

ความจริงกฎ ๔ อย่างแรกย่อมรวมลงในกฎที่ ๕ คือ ธรรมนิยามทั้งหมด หรือจำแนกออกไปจากธรรมนิยามนั่นเอง หมายความว่า ธรรมนิยามมีความหมายครอบคลุมกฎธรรมชาติหมดทั้ง ๕ ข้อ

อาจมีผู้สงสัยว่าธรรมนิยามเป็นกฎใหญ่ เมื่อเอามาระบายเป็นกฎย่อยก็น่าจะกระจายออกไปให้หมด เหตุใดเมื่อแจ้งเป็นกฎย่อยแล้วยังมีธรรมนิยามอยู่ในรายชื่อกฎย่อยอีกด้วยเล่า

คำตอบสำหรับความข้อนี้พึงทราบด้วยอุปมาเหมือนคนทั้งหมดในประเทศไทยนี้ บางทีมีผู้พูดจำแนกออกว่าองค์พระประมุข รัฐบาล ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนบ้าง ว่าตำรวจ ทหาร ข้าราชการ นักศึกษา และประชาชนบ้าง ว่าอย่างอื่นอีกบ้าง ความจริงคำว่าประชาชนย่อมครอบคลุมคนทุกหมู่เหล่าในประเทศ แต่ที่พูดแยกออกไปก็เพราะว่า คนเหล่านั้นนอกจากจะมีลักษณะหน้าที่โดยทั่วไปในฐานะประชาชนเหมือนคนอื่น ๆ แล้ว ยังมีลักษณะหน้าที่จำเพาะพิเศษต่างหากออกไปอีกส่วนหนึ่งด้วย ส่วนคนที่ไม่ได้มีลักษณะหรือหน้าที่

จำเพาะพิเศษแปลกออกไปก็รวมอยู่ในคำว่าประชาชน เรื่องนิยาม ๕ ก็พึงเข้าใจความทำนองเดียวกันนี้^๑

อนึ่ง พึงมีข้อสังเกตหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธองค์ทรงเลือกสอนโดยเน้นเรื่องกรรมนิยาม จิตตนิยาม และธรรมนิยามเป็นสำคัญ ส่วนเรื่องอุตุนิยามกับพีชนิยามได้ทรงสอนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากทรงเห็นว่าไม่ใช่หนทางแห่งการดับทุกข์ และเป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดโลภะ โทสะ โมหะในจิตใจมนุษย์ที่เรียกว่า “ตัณหา”^๒ มากยิ่งขึ้น ซึ่งต่างจากนักวิทยาศาสตร์ที่มุ่งศึกษาเรื่องอุตุนิยามและพีชนิยามเป็นหลัก ไม่ค่อยให้ความสนใจเรื่องกรรมนิยาม

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๒.

^๒ ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์อธิบายไว้ในหนังสือ พุทธธรรม (หน้า ๔๘๖-๕๒๘) พอสรุปได้ว่า ความอยากหรือความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์มี ๒ ลักษณะ คือ ความอยากที่มุ่งประสงค์เวทนา ต้องการสิ่งสำหรับเอามาเสพ เสวยเวทนาหรือสิ่งที่จะปรนเปรอตัวตน ซึ่งต้องอาศัยวิชาคอยหล่อเลี้ยงและให้โอกาส พัวพันเกี่ยวเนื่องอยู่กับเรื่องตัวตน เอาตนเป็นศูนย์กลาง และนำไปสู่ปริเยสนาหรือการแสวงหา เรียกว่า “ตัณหา” อีกลักษณะหนึ่งเรียกว่า “ฉันทะ” หมายถึง ความอยากที่มุ่งประสงค์อัตถะ คือ ตัวประโยชน์หรือสิ่งที่มีคุณค่า แท้จริงแก่ชีวิต ซึ่งต้องอาศัยความจริง สิ่งที่ดีงาม หรือภาวะที่ดีงาม ฉันทะก่อตัวขึ้นจากโยนิโสมนสิการ คือ ความรู้จักคิดหรือคิดถูกวิธี คิดตามสภาวะและเหตุผล เป็นภาวะกลางๆ ของธรรม ไม่ผูกกับอัตตา และนำไปสู่อุตสาหะหรือวิริยะ ฉันทะถือเป็นธรรมที่สำคัญมาก โดยพระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า “ธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล” อย่างไรก็ตาม ทำயที่สุดไม่ว่าจะเป็นตัณหาหรือฉันทะก็ต้องปล่อยวาง เพียงแต่ว่ากรณีตัณหานั้นหากเกิดขึ้นเมื่อไหร่ก็ต้องละในทันที ต่างจากฉันทะที่ต้องพยายามทำให้สำเร็จก่อนจึงค่อยละวางภายหลัง

จิตตนิยาม และธรรมนิยามมากนัก

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาก็ไม่ปฏิเสธเรื่องอุตุนิยามและพีชนิยามที่เป็นจุดเน้นของวิทยาศาสตร์เสียทีเดียว เนื่องจากในความเป็นจริงกฎทั้งห้าล้วนสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชีวิตมนุษย์ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับนิยาม ๕ ทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น โรคเอดส์เป็นเชื้อไวรัสที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ตามกฎพีชนิยาม แต่เมื่อมนุษย์เสื่อมจากศีลธรรมเพราะมีโมหะหรืออวิชชา โรคระบาดจึงเป็นผลตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดน้ำท่วมฝนไม่ตก ซึ่งเป็นกรรมนิยามที่สะท้อนมาจากพีชนิยาม ปრაกฏการณ์คลื่นสึนามิก็นับเป็นอุตุนิยาม แต่เมื่อมีคนเสียชีวิตเกิดความเศร้าสลดก็จะกระทบต่อจิตตนิยาม หรือการที่เราปวดศีรษะอาจมีสาเหตุจากนิยามใดก็ได้ ถ้าเป็นการปวดศีรษะจากการติดเชื้อในสมอง ถือเป็นพีชนิยาม หากปวดศีรษะจากการอยู่ในสถานที่อับร้อน อากาศไม่ถ่ายเท ถือเป็นอุตุนิยาม แต่ถ้าปวดศีรษะจากความกังวลใจ กังวลใจ ถือเป็นกรรมนิยาม เป็นต้น^๓

กฎมนุษย์

คำสอนของพระพุทธเจ้าหรือที่เรียกว่า “**ธรรมวินัย**” นั้น แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ คำว่า “**ธรรม**” ซึ่งหมายถึง ความจริงตามธรรมชาติ หรือ “**กฎธรรมชาติ**” และคำว่า “**วินัย**” ซึ่งหมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์จัดตั้ง

^๓ “นิยาม ๕”, [Online], Available: <http://www.tangboon.com/index.php?lay=show&ac=article&id=539008276>. (อ้างอิงจากหนังสือ เกิดเพราะกรรมหรือความชวย โดยทันตแพทย์สม สุจีรา)

ขึ้นเอง หรือ “กฎมนุษย” ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสมมุติ ตัวอย่างเช่น เมื่อคนต้องการทำสวนก็จะนำต้นไม้มาปลูก การทำสวนนี้เป็นเหตุ และจะทำให้เกิดผลคือต้นไม้เจริญงอกงาม อันนี้คือเหตุและผลอันเป็นความจริงตามกฎธรรมชาติ ต่อมาหากเจ้าของสวนไปจ้างคนงานให้มาช่วยเหลือดูแลในการทำสวน โดยจ่ายเงินเป็นค่าตอบแทน อันนี้เป็นกฎที่มนุษย์ตั้งขึ้นเอง โดยการสมมุติขึ้นมาว่าเมื่อคนงานทำสวนแล้วก็จะได้เงินตอบแทน ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว เป็นไปไม่ได้ที่การทำงานของของคนสวนจะทำให้เกิดผลคือมีเงินงอกเงยขึ้นมา ต่างจากการเจริญเติบโตของต้นไม้อันเป็นกฎที่จริงแท้แน่นอน

แท้จริงแล้วการที่เราวางกฎสมมุติขึ้นมา ก็เพราะเราต้องการผลตามกฎธรรมชาติ เพราะถ้าเราไม่ต้องการให้ต้นไม้เจริญงอกงามแล้ว เราจะวางกฎมนุษยให้คนทำสวนได้เงินเดือนไปทำไม ดังนั้นมนุษย์จึงต้องตระหนักรู้อยู่เสมอว่าสิ่งต้องการที่แท้จริง คือ ความเป็นจริงตามธรรมชาติ ไม่ใช่ตามสิ่งสมมุติ หากมนุษย์ขาดปัญญาหรือหลงผิดมัวยึดติดในกฎสมมุติ ไม่เข้าถึงหรือไม่สามารถเชื่อมโยงให้เข้าถึงความจริงแห่งกฎธรรมชาติได้ ความวิปลาสทั้งของชีวิตและสังคมก็จะเกิดขึ้นทันที

ทฤษฎีต่างๆ ที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมานั้น แท้จริงแล้วก็คือการพยายามที่จะเข้าถึงซึ่งความจริงที่เรียกกันว่า “ธรรมชาติ” นั่นเอง และจากทฤษฎีก็จะไปจัดโครงสร้างวางระบบกฎเกณฑ์ขึ้นในสังคมที่เรียกกันว่า “กฎหมาย” ขึ้นมา ซึ่งหากทฤษฎีนั้นไม่เข้าถึงธรรมคือแก่นแท้แห่งความจริงแล้ว ระบบที่จัดตั้งขึ้นมาบนฐานของทฤษฎีนั้นก็เลยไม่สามารถให้ประโยชน์ที่แท้จริงยั่งยืนตามความต้องการของมนุษย์ได้

ดังนั้น นักนิติศาสตร์หรือฝ่ายนิติบัญญัติจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะกฎหมายจะมีความสมบูรณ์ตามความมุ่งหมายได้ ย่อมต้องอาศัยผู้ร่างที่มีปัญญาพิเศษ สามารถหยั่งรู้ถึงความจริง แห่งปัจจัยทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับกฎแห่งธรรม และนำมาเชื่อมโยง กับการสร้างระบบกฎหมายในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และ อย่างประสานสอดคล้องกลมกลืนกันเพื่อให้ได้ผลจริงตามธรรมนั้น ด้วย^๔

กฎแห่งธรรมชาตินั้นไม่มีผิด เป็นสิ่งจริงแท้แน่นอน แต่กฎของ มนุษย์นั้นมีทางผิดพลาดได้ด้วยสาเหตุสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. **ด้านปัญญา** กล่าวคือ หากมนุษย์ไม่มีปัญญารู้เท่าทันทั่วถึง ธรรม ไม่รู้ตัวธรรมที่เป็นความจริงในธรรมชาติ เป็นต้นว่า ไม่รู้ไม่เข้าใจ ชีวิตมนุษย์ ไม่เข้าใจเหตุปัจจัยในสังคมว่าเวลานี้สังคมเป็นอย่างไร มีปัญหาอย่างไร กลไกของปัญหาสังคมเป็นอย่างไร การทำเหตุปัจจัย อย่างนี้ๆ จะก่อให้เกิดผลในสังคมสะท้อนกันไปอย่างไร ฯลฯ ก็จะส่ง ผลให้การบัญญัติกฎหมายผิดพลาดได้ทันที

๒. **ด้านเจตนา** กล่าวคือ หากมนุษย์มีเจตนาที่แอบแฝง เช่น คิดจะหาจะเอาผลประโยชน์แก่ตัวหรือพวกพ้อง หรือคิดจะกลั่นแกล้ง ทำร้ายคนอื่น พวกอื่น ก็จะทำให้การบัญญัติกฎหมายผิดพลาดได้อีก เหมือนกัน^๕

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์, “นิติศาสตร์แนวพุทธ”, รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพ นักกฎหมาย, (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘-๓๒.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

บทวิเคราะห์

จากปรัชญาแนวคิดตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ ดังที่กล่าวมา หากนำไปปรับวิเคราะห์กับวิกฤตปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในสังคมโลกยุคปัจจุบันก็คงจะหาคำตอบได้ไม่ยากว่า ณ วันนี้ เวลาที่มนุษย์เรามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องกฎธรรมชาติและกฎมนุษย์ อย่างถ่องแท้ลึกซึ้งมากขึ้นเรื่อยๆ เพียงใด เอาแค่เรื่อง “นิติบุคคล” ซึ่งเป็นบุคคลสมมุติที่มนุษย์อุปโลกนขึ้นมาเพียงเรื่องเดียว ก็ถูกพวก กลุ่มทุนนิยมทั้งหลายนำไปใช้เป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ เอาไรด์ เอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง ทำลายล้างกันอย่างเลือดเย็น สร้างความ วิปลาต ขาดสมดุลให้กับโลกมนุษย์อย่างมากมายมหาศาล คนคน เดียวมีทรัพย์สินเงินทองเป็นหมื่นล้านแสนล้าน ขณะที่ผู้คนอื่นเป็นสิบ เป็นร้อยล้านดำรงชีวิตอยู่อย่างอดอยากหิวโหย

ไหนจะเรื่องของ “เงิน” ที่เจตนาของมนุษย์ยุคเริ่มแรกมีจุด ประสงค์เพียงเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนสิ่งจำเป็นสำหรับ ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์เท่านั้น ไหนจะเรื่องของ “ยศ ตำแหน่ง” ซึ่งตั้งขึ้นมาเพื่อแบ่งหน้าที่กันทำ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมเท่านั้นเอง แต่มนุษย์กลับหลงใหลได้ปลื้ม ยึดติดกับมัน จนบางครั้งบางคนถึงขนาดลืมนเพื่อนลืมฝูง ลืมนพิต์ลืมน้อง ลืมลูกลืมเมีย หรือแม้กระทั่งลืมชาติลืมแผ่นดินเลยก็มี ฯลฯ

และที่สำคัญที่สุดก็คือ ภายใต้กฎเกณฑ์กติกาต่างๆ ที่มนุษย์ ช่วยกันคิดค้นขึ้นมา โดยอ้างถ้อยคำสวยหรูว่าเพื่อ “การพัฒนา” และ แนวคิดทฤษฎีที่เรียกว่า “เสรีนิยมประชาธิปไตย” ซึ่งเน้นให้ความสำคัญ สูงสุดกับสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสรีภาพในทางเศรษฐกิจนั้น ได้ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

อย่างมากมายมหาศาล เพราะมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเสพ
บริโภคอย่างกว้างขวางไร้ขอบเขต กงล้อแห่งกิเลสตัณหาของมนุษย์
ทั้งโลกได้ถูกกระตุ้นให้ขับเคลื่อนหมุนเร็วและแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ จน
ยากที่จะมีพลังอำนาจใดๆ มายับยั้งหรือต้านทานไว้ได้ ซึ่งทำยที่สุด
ผลร้ายย่อมหันกลับมาทำลายล้างมนุษย์เอง ดังที่ปรากฏให้เห็นเป็น
ตัวอย่างมากมายในปัจจุบัน

หนทางรอดของมนุษย์โลกในอนาคตจึงได้แก่ การประสานงาน
ร่วมมือกันเพื่อระดมความคิดความเห็น ระดมสติปัญญาในการศึกษา
เรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องของกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติอย่าง
ถ่องแท้ลึกซึ้ง และพยายามสร้างกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์
ให้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์และอย่างประสานสอดคล้องกลมกลืนกัน
กับธรรมชาติ หากมนุษย์ยังเพิกเฉยละเลยและคิดคอยแต่จะแก่งแย่ง
แข่งขันทำลายล้างกัน มุ่งแต่จะเอาผลประโยชน์เพื่อตัวเองและพวกพ้อง
หรือประเทศของตน โดยไม่สนใจสุขทุกข์ของคนอื่นหรือประเทศอื่น
รวมทั้งไม่คำนึงถึงผลกระทบเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมแล้ว ความวิบัติหายนะคงเข้ามาเยือนมนุษย์ทั้งโลก
ภายในเวลาอันไม่ช้าไม่นานนี้อย่างแน่นอน

สำหรับประเทศไทยเรานั้น ได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา
จึงควรที่จะรีบพลิกวิกฤตเป็นโอกาสด้วยการเป็นผู้นำสังคมโลกให้
ก้าวไปสู่ ยุคแห่งจิตวิญญาณ นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า
ไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างเอาจริงเอาจัง อย่ามัวรอเดิน
ตามหลังฝรั่งเหมือนเช่นที่ผ่านมา เพราะหากทำเช่นนั้นกาลอาจสาย
เกินแก้ และทำยที่สุดเราอาจไม่สามารถสืบทอดรักษาศาสนาพุทธ
เอาไว้ได้ เพราะมีผู้รู้ทำนายไว้ว่าอีกประมาณ ๒๐๐ ปี ศาสนาพุทธจะ

ไม่เจริญอยู่ในประเทศไทย เพราะฝรั่งจะเอาไปปฏิบัติ ไปเจริญอกงาม รักษาไว้ที่ต่างประเทศ^๖

กรณีองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสารสนเทศ ต่างๆ หรือภาษาธรรมเรียกว่า **อุตุนิยาม** และ **พีชนิยาม** นั้น ต้องยอมรับความจริงว่า ในต่างประเทศโดยเฉพาะโลกตะวันตกเขาก้าวล้ำนำหน้าเราไปไกล บางสิ่งบางอย่างจึงมีความจำเป็นต้องเรียนรู้จากเขา แต่กรณีองค์ความรู้ในเรื่องของ **จิตตนิยาม** **กรรมนิยาม** และ **ธรรมนิยาม** ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษยโลกในปัจจุบัน และดูเหมือนว่าโลกจะยังแน่นแค้นขาดแคลนเป็นอย่างมากนั้น ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าไม่มีองค์ความรู้ใดในโลกที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน

จากประวัติศาสตร์ของมนุษยโลกในอดีตที่ผ่านมา ผู้เขียนเชื่อว่าประเทศหรือเผ่าพันธุ์ต่างๆ ที่ได้รับการยอมรับว่ามีอารยธรรมที่สูงส่ง มีความเจริญรุ่งเรืองในเรื่องของศิลปวิทยาหรือศาสตร์สาขาแขนงต่างๆ นั้น องค์ความรู้ส่วนใหญ่น่าจะได้อาจมาจากการคิดค้นหรือการศึกษาหาความรู้โดยอาศัยพื้นฐานข้อมูลหรือสิ่งแวดล้อมรอบข้างภายในประเทศของเขาเอง แล้วสร้างสมประสพการณ์ส่งต่อให้ชนรุ่นหลังรุ่นต่อรุ่น เพื่อนำไปต่อยอดขยายแนวคิดและสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ไม่น่าจะมีประเทศใดในโลกที่สามารถสร้างความยิ่งใหญ่ได้ด้วยการคอยแต่จะจ้องลอกเลียนแบบประเทศอื่นๆ โดยไม่สนใจประวัติศาสตร์ที่มาหรือมองข้ามภูมิปัญญา รากเหง้าบรรพบุรุษของตนเองไป

^๖ วรภัทร์ ภูเจริญ, Productivity วิธีพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔.

คำถามก็คือว่า ณ ขณะนี้ ถึงเวลาแล้วหรือยังที่คนไทยทุกคน จะพร้อมใจกันเปลี่ยนความคิด เปลี่ยนการกระทำ หันกลับมาองสิ่ง ดีๆ มีคุณค่ามากมายที่มีอยู่ในบ้านเมืองเรา แล้วนำเอาสิ่งดีๆ เหล่านั้น มาเป็นรากฐานแนวทางในการสร้างชีวิต สร้างสังคม และสร้างโลกให้ พัฒนาก้าวหน้าไปสู่สิ่งที่ถูกต้องดีงามและสร้างสรรค์ยิ่งๆ ขึ้นไป

ลงพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ มติชนรายวัน

ฉบับลงวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๐

ในชื่อเรื่อง “นิติศาสตร์แนวพุทธ”

และใน วารสารกฎหมาย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๐

ในชื่อเรื่อง “วิเคราะห์วาทกรรม นิติศาสตร์แนวพุทธ”

ฐานะของพระพุทธเจ้า คือ ผู้ค้นพบความจริง แล้วนำความจริงนั้นมาเปิดเผย แสดงให้ปรากฏ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “อุปปาทา วา ภิกขเว ตถาคทานิ ออุปปาทา วา ตถาคทานิ สุตินา ว สา ธาตุ...” มีเนื้อความว่า “ตถาคต คือ พระพุทธเจ้า จะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ตาม ความจริงก็คงอยู่เป็นกฎธรรมดา เป็นความแน่นอนของธรรมชาติว่า ดั่งนี้” และตรัสต่อไปว่า “ตถาคตมารู้ความจริง ค้นพบความจริงนี้แล้ว จึงบอกกล่าว เปิดเผย แสดง ชี้แจงทำให้เข้าใจง่าย ว่าดั่งนี้”

พระพุทธเจ้าไม่ใช่เป็นผู้บัญญัติหรือเป็นผู้สร้างผู้บันดาลอะไร ขึ้นมาจากความไม่มี พระองค์เพียงแต่แสดงความจริงที่มีอยู่ การที่พระองค์บำเพ็ญบารมีทั้งหลาย ก็เพื่อมาตรัสรู้เข้าถึงความจริงอันนี้ ที่มีอยู่ตามธรรมดา

ความจริงนี้มีอยู่ตามธรรมดาตลอดเวลา ไม่มีใครเสกสรรคัล บันดาล ไม่มีผู้สร้าง เพราะถ้ามีผู้สร้างก็ต้องมีผู้สร้างผู้สร้างนั้น ถ้าผู้สร้างมีได้เองก็แน่นอนเลยว่า สภาวะธรรมก็มีอยู่ได้โดยไม่ต้องมีผู้สร้าง มันไม่อยู่ได้อำนาจบังคับบัญชาของใคร ไม่มีใครบิดผันเปลี่ยนแปลงมันได้ ผู้ใดมีปัญญาจึงจะรู้เข้าใจและใช้ประโยชน์มันได้

ปัญหาอยู่ที่ว่า เราไม่มีปัญญาที่จะรู้ เมื่อเราไม่รู้ความจริงที่เรียกว่ากฎธรรมชาตินี้ เราก็ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง เพราะสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามความจริงของมัน เมื่อเราไม่รู้ความจริงของมัน เราก็ปฏิบัติต่อมันไม่ถูก จึงเกิดปัญหาแก่ตัวเราเอง เพราะฉะนั้น การรู้ความจริงของธรรมชาติจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อเรารู้แล้ว เราก็จะปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ถูกต้อง

เหมือนกับในทางวิทยาศาสตร์ฝ่ายวัตถุ ที่ค้นพบความจริงคือ กฎธรรมชาติบางอย่างหรือบางส่วน เมื่อค้นพบแล้วก็นำเอากฎธรรมชาติส่วนนั้นมาใช้ทำอะไรต่างๆ ได้ เช่น การสร้างสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ตั้งแต่เรือกลไฟ รถไฟ เรือบิน ตลอดจนคอมพิวเตอร์ ก็มาจากการรู้ความจริงของกฎธรรมชาติทั้งนั้น เมื่อรู้แล้วก็จัดการมันได้ เอามันมาใช้ประโยชน์ได้ ถ้าไม่รู้ก็ตัน ติดขัด มีแต่เกิดปัญหา

เรื่องนี้ก็ทำนองเดียวกับวิทยาศาสตร์ แต่วิทยาศาสตร์เอาแค่ความจริงของโลกวัตถุ ส่วนพระพุทธศาสนาองความจริงของโลกและชีวิตทั้งหมด...

พระพรหมคุณาภรณ์